

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ ТА СПОРТУ КОЗЯТИНСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
КОМУНАЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«СЕЦІАЛІЗОВАНА ШКОЛА І – ІІІ СТУПЕНІВ № 1 ІМ. Т. Г. ШЕВЧЕНКА
КОЗЯТИНСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ»**

вул. Винниченка, 29, м. Козятин, 22100, тел./факс (04342) 2-09-64
E-mail: kaz.school1@gmail.com, код ЄДПОУ 23101028

НАКАЗ

06.09.2021 року

№

Про організацію роботи в
навчальному закладі щодо виявлення,
реагування на випадки домашнього насильства
і взаємодії педагогічних працівників із іншими
органами та службами у 2021/2022 н. р.

Відповідно до наказу МОН № 1047 від 02 жовтня 2018 року «Про
затвердження Методичних рекомендацій щодо виявлення, реагування на
випадки домашнього насильства і взаємодії педагогічних працівників із іншими
органами та службами»,

НАКАЗУЮ:

1. Заступнику директора з ВР Марченко Н.О.

1.1. Ознайомити класних керівників, батьків з Методичними рекомендаціями
щодо виявлення, реагування на випадки домашнього насильства і взаємодії
педагогічних працівників із іншими органами та службами (далі - Методичні
рекомендації), що додаються.

/Вересень 2021 р./

1.2. Забезпечити оприлюднення цього наказу на офіційному веб-сайті освітнього закладу.

/ Вересень 2021 р./

1.3. Розробити план заходів на виконання Методичних рекомендацій на 2021/2022 навчальний рік.

/ Вересень 2021 р./

1.4. Забезпечити виконання плану заходів щодо запобігання насиллю над дітьми та попередження жорстокого поводження з ними у 2021/2022 навчальному році.

/2021- 2022 р./

2. Координацію роботи щодо виконання цього наказу покласти на заступника директора з ВР Марченко Н.О..

3. Контроль за виконанням цього наказу залишаю за собою.

Директор школи

О.В. Кухар

З наказом ознайомлені:

Н.О. Марченко

Паселецька С.О.

Севастьянова Т.І.

Заїчко І. М.

Паламарчук С.С.

Петренко Л.І.

Іщук В.В.

Славута О.В.

Дем'янюк О.В.

Могир Т.М.

Корзун О.М.

Деребчинська О.О.

Нагорна Г.В.

Савчук І.Ц.

Фат О.В.

Салтанова А.А.

Кобернюк К.О.

Макогон С.С.

Гончарук Т.В.

Плиса Н.А.

Тучак А.А.

Прус О.А.

Федорчук Л.В.

Шостак К.В.

Дзигар І.М.

Ягольницька О.А.

Петрик Т.А.

Пеценчук А.А.

Лісова О.М.

Поліщук Д.С.

Степанова О.Є.

Лесик О.В.

**Методичні рекомендації щодо виявлення,
реагування на випадки домашнього насильства і
взаємодії педагогічних працівників з іншими органами та службами**

I. Загальні положення

1. Методичні рекомендації (далі - Рекомендації) розроблено з метою забезпечення комплексного інтегрованого підходу до протидії домашньому насильству та сприяння реалізації прав осіб, постраждалих від домашнього насильства (далі - постраждалі особи), шляхом проведення превентивних заходів, ефективного реагування на факти домашнього насильства.
2. Рекомендації враховують вимоги частини третьої статті 8, частини третьої статті 15 Закону України «Про запобігання і протидію домашньому насильству» та Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 року № 658 (далі - Порядок).
3. Рекомендації розроблено для використання у закладах освіти, які є суб'єктами взаємодії, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і спрямовані на захист прав та інтересів осіб, які постраждали від такого насильства.
4. Терміни, що використовуються у цих Рекомендаціях вживаються у значенні Закону України «Про запобігання і протидію домашньому насильству».

II. Ознаки виявлення випадків домашнього насильства

1. У виявленні фактів домашнього насильства має значення спостережливість педагогічних працівників закладу освіти, їх уважне ставлення до учасників освітнього процесу і здатність вчасно помітити симптоми неблагополуччя в поведінці та настрої дітей.
2. Види домашнього насильства визначаються за наступними ознаками:
 - 1) Ознаками психологічного насильства є:

- замкнутість, тривожність, страх або навпаки демонстрація повної відсутності страху, ризикована, зухвала поведінка;
- невірноважена поведінка;
- агресивність, напади люті, схильність до руйнації, нищення, насильства;
- різка зміна звичної для дитини поведінки на контрастну;
- уповільнене мовлення, нездатність до навчання, відсутність знань відповідно до віку (наприклад, невміння читати, писати, рахувати);
- синдром «маленького дорослого» (надмірна зрілість та відповідальність);
- уникання однолітків, бажання спілкуватися та гратися зі значно молодшими дітьми;
- занижене самооцінювання, наявність почуття провини;
- швидка стомлюваність, знижена спроможність до концентрації уваги;
- демонстрація страху перед появою батьків та/або необхідністю йти додому, небажання йти додому;
- схильність до «мандрів», бродяжництва;
- депресивні розлади;
- спроби самогубства;
- вживання алкоголю, наркотичних речовин;
- наявність стресоподібних розладів психіки, психосоматичних хвороб;
- прояви насильства чи жорстокого поводження стосовно тварин чи інших живих істот;
- приналежність батьків інших законних представників до деструктивних релігійних сект;
- інші прояви поведінки чи емоційних реакцій, що не відповідають віковим нормам розвитку дитини.

2) Ознаками фізичного насильства можуть бути:

- розповідь дитини, що батьки, інші члени сім'ї застосовують до неї або іншої дитини фізичне насильство, погрожують вигнати з дому, перемістити до іншого місця проживання (віддати до інтернатного закладу, влаштувати до лікарні, помешкання інших родичів тощо), про наявність небезпеки з боку тварин, що утримуються у неї вдома;
- намагання дитини приховати травми та обставини їх отримання (відмова зняти одяг для медичного обстеження або переодягатися в присутності інших дітей; носити одяг, що не відповідає сезону);

- зміщення суглобів (вивихи), переломи кісток, гематоми, подряпини;
- синці на щоках, очах, губах, вухах, передпліччях, стегнах, кінчиках пальців тощо;
- рвані рани і переломи в області обличчя, травматична втрата зубів;
- травми ока (крововиливи, відшарування сітківки тощо);
- забиті місця на тілі, голові або сідницях, які мають виразні контури предмета (наприклад, пряжки ремня, лозини);
- скарги дитини на головний біль, біль у животі, зовнішні запалення органів сечовивідних і статевих систем;
- рани і синці у різних фазах загоєння на різних частинах тіла (наприклад, на спині та грудях одночасно);
- сліди від укусів;
- опіки та інші незвичні для віку дитини фізичні (видимі та невидимі) травми.

3) Ознаками економічного насильства, занедбання дитини можуть бути:

- постійне голодування через нестачу їжі;
- вага дитини в значній мірі не відповідає її віковій нормі (за визначенням медичного працівника);
- часті запізнення до школи, брудний одяг, одягання не за погодою;
- пропуски занять у школі;
- втомлений і хворобливий вигляд;
- загальна занедбаність;
- нестача необхідного медичного лікування (дитину не водять до лікаря),
- неліковані зуби;
- залишення дитини батьками під наглядом незнайомих осіб (в тому числі, які перебувають у стані алкогольного або наркотичного сп'яніння);
- залишення дитини дошкільного віку без догляду впродовж тривалого часу як у помешканні, так і на вулиці, в тому числі зі сторонніми особами;
- відсутність іграшок, книжок, розваг тощо;
- антисанітарні умови проживання, відсутність постільної білизни (або постільна білизна рвана та брудна), засобів гігієни;
- нігті, волосся у дитини нестрижені та брудні;
- у дитини постійні інфекції, спричинені браком гігієни;

- залучення дитини до трудової діяльності (з порушенням чинного законодавства);
- дитина жебракує, втікає з дому;
- відставання дитини в розвитку фізичному, емоційному, розвитку дрібної моторики, пізнавальних здібностей, соціальних навичок та навичок міжособистісного спілкування) внаслідок педагогічної занедбаності тощо.

4) Ознаками сексуального насильства можуть бути:

- знання термінології та жаргону, зазвичай не властивих дітям відповідного віку;
- захворювання, що передаються статевим шляхом;
- синдром «брудного тіла»;
- уникнення контактів із ровесниками чи дорослими, зокрема й з родинного кола чи друзів сім'ї;
- дитяча або підліткова проституція;
- рання вагітність;
- вчинення сексуальних злочинів;
- сексуальні домагання до дітей, підлітків, дорослих;
- нерозбірлива або неприйнятна віку дитини сексуальна поведінка;
- створення та реалізація дитиною сексуальних сценаріїв в іграх за допомогою іграшок та ляльок;
- відмова від гігієнічного догляду за собою;
- нашарування великої кількості одягу на тілі або використання одягу, який максимально приховує тіло;
- страх або агресивна реакція щодо конкретних людей або людей певної статі, віку тощо;
- синці на внутрішній стороні стегон, на грудях і сідницях, сліди від укусів.
- інші незвичні для віку дитини фізичні ознаки (видимі та невидимі), а також психологічні і поведінкові прояви, які можуть свідчити про насильство щодо дитини.

Педагогічним працівникам доцільно звертати увагу також на ознаки, що вказують на ймовірність виникнення ризиків для життя, здоров'я та розвитку дитини. Зокрема до таких ризиків можна, крім іншого, віднести ситуації, коли батьки або інші законні представники:

- не цікавляться освітньою діяльністю дитини (не відвідують батьківських зборів, не контактують із педагогами закладу);

- під час відвідування закладу освіти перебувають у стані алкогольного сп'яніння або під дією наркотичних речовин; наявні факти надмірного вживання алкоголю, наркотичних речовин, схильності до азартних ігор та відвідування ігрових клубів;
- систематично проявляють агресивну поведінку до працівників закладу освіти, батьків інших дітей;
- ігнорують рекомендації працівників закладу освіти щодо виховання дитини, що призводить або може призвести до затримки її розвитку, погіршення емоційного стану, здоров'я, соціальної ізоляції та інших несприятливих наслідків;
- не дотримуються санітарно-гігієнічних норм та правил безпечної поведінки (що призводить до виникнення ризику інфікування дитини);
- мають ознаки пригніченого психоемоційного стану, розладів психічного здоров'я, суїцидальної поведінки, що ускладнює процес догляду та виховання дитини;
- не забезпечують необхідного медичного догляду за дитиною, що може призвести до серйозних порушень здоров'я;
- жорстоко поводяться з членами сім'ї (одним із батьків, іншою дитиною, іншою особою), з домашніми тваринами;
- допускають перебування у помешканні, де проживає дитина, сторонніх осіб, схильних до вживання алкоголю, наркотичних речовин;
- не забезпечують дитину кишеньковими коштами;
- перекладають догляд за молодшими дітьми на інших.
- Діти мають:
- знижену здатність контролювати свою поведінку;
- демонстративну хоробрість;
- агресію стосовно інших дітей або дорослих;
- ознаки бродяжництва;
- бажання і змогу перебувати у вечірній і нічний час на вулиці без супроводу дорослих, відвідувати комп'ютерний клуб.

III. Взаємодія керівника та працівників закладу освіти для профілактики та у разі виявлення ознак домашнього насильства

1. Дії керівника та працівників закладу освіти здійснюється відповідно до пунктів 39-41 Порядку.
2. Керівник закладу освіти забезпечує реалізацію заходів у сфері запобігання та протидії насильству:

1) проведення з учасниками освітнього процесу роботи щодо запобігання та протидії насильству;

2) організацію інформаційно-просвітницьких заходів із учасниками освітнього процесу з питань запобігання та протидії насильству, у тому числі стосовно дітей та за участю дітей;

3) організацію соціально-психологічного супроводу постраждалих;

4) визначення уповноваженої особи з-поміж працівників закладу освіти для здійснення невідкладних заходів реагування у випадках виявлення фактів насильства та/або отримання заяв/повідомлень від постраждалої особи/інших осіб.

3. Уповноважена особа закладу освіти:

У разі виникнення підозри щодо домашнього насильства, жорстокого поводження з дитиною або якщо є реальна загроза його вчинення (удода, з боку однолітків, з боку інших) уповноважена особа зустрічається із дитиною, стосовно якої є інформація про жорстоке поводження щодо неї, намагається розговорити, встановити контакт, довірливі стосунки та надає емоційну підтримку; проявляє інтерес, дружелюбність, щирість, теплоту і симпатію, дитина має відчувати, що її дійсно чують і розуміють. Дотримуватись принципу конфіденційності щодо постраждалої особи.

У процесі розмови, якщо дитина підтверджує факт жорстокого поводження чи насильства щодо неї, уповноваженій особі необхідно з'ясувати терміни подій, які відбулися з дитиною, та можливості отримати їх опис.

Уповноважена особа закладу освіти повідомляє працівників психологічної служби закладу освіти, а працівник психологічної служби за потреби складає план корекційної роботи та здійснює соціально-педагогічний супровід з жертвою та її кривдником, особливо, якщо останнім є інший учень (учні) закладу, та у разі необхідності перенаправляє до інших спеціалістів (психотерапевта, невролога тощо).

4. Педагогічні працівники, медичний та господарсько-обслуговуючий персонал закладу освіти у разі виявлення ознак чи факторів, що можуть вказувати на домашнє насильство, складні життєві обставини, жорстоке поводження з дитиною або ризики щодо їх виникнення стосовно дитини, передають уповноваженій особі закладу освіти, а у разі її відсутності - безпосередньо керівникові закладу освіти (директорові) чи заступнику директора інформацію про дитину з метою планування подальших дій щодо заходів для надання медичної, психологічної або іншої допомоги постраждалому.

5. У закладі освіти на інформаційному стенді та на офіційному веб-сайті має бути розміщено контактну інформацію уповноваженої особи закладу,

організацій та установ, служб підтримки постраждалих осіб, до яких слід звернутися у випадку домашнього насильства, примірний перелік яких додається.

Додаток 1.1.
до Методичних рекомендацій щодо
виявлення, реагування на випадки
домашнього насильства і взаємодії
педагогічних працівників з іншими
органами та службами

**Примірний перелік
організацій та установ, служб підтримки постраждалих осіб, до яких слід
звернутися у випадку домашнього насильства**

Організації та установи до яких слід звернутися у випадку домашнього насильства:

- До територіального органу поліції або за телефоном 102.
- До центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді.
- До управління сім'ї та молоді районної, міської чи обласної держадміністрацій.
- До громадських організацій, які надають допомогу постраждалим від насильства.
- До психолога, соціального педагога, класного керівника тощо.
- До близької людини.
- На телефони «Гарячих ліній».

Безкоштовні телефонні «Гарячі лінії»

Національна дитяча «гаряча лінія» Центру «Ла Страда- Україна»:

0-800-500-333 (для дзвінків з мобільного)

Дзвінки на лінію - безкоштовні як зі стаціонарних телефонів на всій території України, так і з мобільних усіх операторів.

Консультують компетентні у дитячих питаннях психологи, юристи та соціальні працівники.

Національна «гаряча лінія» з протидії домашньому насильству (консультації юриста, психолога, соціального педагога):

116-123 (цілодобово та безкоштовно з мобільних телефонів),

0-800-500-225 та 116-111

Можна отримати інформацію про організації та установи, до яких слід звернутися у конкретній ситуації, про перелік документів, які необхідно підготувати для звернення, поради щодо правильного їх складання, підтримку психолога анонімно у телефонному режимі, консультації та рекомендації юристів щодо конкретної ситуації.

Омбудсмен з прав дитини в Україні Микола Миколайович Кулеба:
(044) 255-64-50

Єдиний телефонний номер системи надання безоплатної правової допомоги:

Зателефонувавши за номером **0 800213 103** (безкоштовно зі стаціонарних та мобільних телефонів), можна отримати такі послуги:

- *інформацію про гарячі телефонні лінії з питань надання соціальних послуг та захисту прав людини, та установи, які опікуються відповідними питаннями;*
- *безоплатну правову допомогу дітям, які перебувають у складних життєвих обставинах;*
- *правові консультації;*
- *зв'язатися з усіма центрами з надання безоплатної вторинної правової допомоги; отримати інформацію про їх місцезнаходження, контактні номери телефонів, інші засоби зв'язку.*

Служби підтримки постраждалих осіб:

- 1) центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді;
- 2) притулки для дітей;
- 3) центри соціально-психологічної реабілітації дітей;
- 4) соціально-реабілітаційні центри (дитячі містечка);
- 5) центри соціально-психологічної допомоги;
- 6) територіальні центри соціального обслуговування (надання соціальних послуг);
- 7) інші заклади, установи та організації, які надають соціальні послуги постраждалим особам.

До спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб належать притулки для постраждалих осіб, центри медико-соціальної реабілітації постраждалих осіб, кол-центр з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей, мобільні бригади соціально-психологічної допомоги постраждалим особам та особам, які постраждали від насильства за ознакою статі, а також заклади та установи, призначені виключно для постраждалих осіб та осіб, які постраждали від насильства за ознакою статі.

ПЛАН ЗАХОДІВ
комунального навчального закладу
«Спеціалізована школа І-ІІІ ст. № 1 ім. Т.Г. Шевченка
Козятинської міської ради Вінницької області»
щодо запобігання насиллю над дітьми та попередження жорстокого
поводження з ними на 2021/2022 навчальний рік

1. Провести інструктаж щодо ведення облікової документації стосовно випадків проявів будь-яких форм фізичного або психічного насильства, порушення прав дітей, жорстокого поведіння з ними.

*Заступник директора з ВР
Вересень 2021 року*

2. Спланувати виховну роботу в напрямку формування в учнів відповідальності, правомірності шляхів і засобів їх реалізації, моральних якостей, які б регулювали їхню поведінку та проводити заходи щодо профілактики насильства спрямовані на попередження випадків різних видів насильства до дітей і зменшення негативних факторів та обставин по причині яких може трапитися насильство.

*Заступник директора з ВР
Протягом 2021/2022 навчального року*

3. Організовувати педагогічну просвіту батьків з використанням сучасних форм і методів та активно залучати їх до участі у виховних заходах.

*Заступник директора з ВР
Психологічна служба навчального закладу
Постійно*

4. Проводити попереджувальну роботу з батьками щодо недопущення випадків жорстокого поведіння з дітьми в сім'ях, а також відстежувати подібні випадки з боку інших учнів.

*Класні керівники 1-11 класів
Постійно*

5. Організувати роботу з батьками щодо роз'яснення наслідків жорстокого поведіння з дітьми (домашнє насильство), а також з особами, що становлять найближче оточення дитини, яка постраждала від жорстокого поведіння, або потерпає від реальної загрози його вчинення.

*Класні керівники 1-11 класів,
психологічна служба освітнього закладу
Протягом 2021/2022 навчального року*

6. Організовувати соціальний супровід сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах та соціально-психологічну реабілітацію дітей, які потрапили в складні життєві обставини, розвивати навички соціального життя дитини і підтримку її в учнівському середовищі.

Психологічна служба освітнього закладу

Протягом 2021/2022 навчального року

7. Проводити тематичні заходи (бесіди, виховні години, просвітницько-попереджувальні тренінги, перегляди кіно- та відеофільмів, театралізовані постановки, ярмарки солідарності, акції, флешмоби, колективні творчі справи, анкети (стіна) думок, стріт-арти на асфальті крейдою, круглі столи, диспути, фестивалі, літопис колективу, тематичні колажі тощо) щодо попередження проникнення у свідомість дітей культу насильства, жорстокості, ксенофобії та расистських проявів.

Педагог-організатор, класні керівники 1-11 класів,

психологічна служба освітнього закладу

Протягом 2021/2022 навчального року

8. Провести заходи з питань утвердження гендерної грамотності учнів та їх батьків; виховання гендерної культури та запобігання всім формам насильства в сім'ї.

Психологічна служба освітнього закладу

Протягом 2021/2022 навчального року

9. Продовжити співпрацю з правоохоронними органами щодо ефективної профілактики із застосуванням відновних практик для запобігання конфліктам та іншим негативним проявам учнів загальноосвітніх навчальних закладів.

Заступник директора з ВР,

психологічна служба освітнього закладу

Протягом 2021/2022 навчального року

10. Продовжити співпрацю з державними установами, громадськими та благодійними організаціями, які працюють в інтересах дітей, сприяти участі освітнього закладу в інноваційних просвітницько-профілактичних програмах та проектах.

Заступник директора з ВР,

психологічна служба освітнього закладу

Протягом 2021/2022 навчального року

11. Створювати в навчальних закладах служби порозуміння за допомогою медіаторів (посередників), діяльність яких дозволяє формувати у школярів навички співпраці, будувати ефективну систему вирішення конфліктних ситуацій у закладі, забезпечувати психологічно здорове середовище в учнівському колективі.

Психологічна служба освітнього закладу

Протягом 2021/2022 навчального року

12. Передбачити в планах роботи освітнього закладу, класних керівників проведення тематичних виховних годин, бесід, диспутів, тренінгів з формування толерантних відносин між учнями, інших форм роботи з розвитку комунікативних навичок спілкування.

Заступник директора з ВР,

класні керівники 1-11 кл.

Серпень-вересень 2021 р.

13. Застосовувати систему ранньої профілактики, психолого-педагогічного діагностування, індивідуальної виховної роботи з метою виявлення учнів «групи соціального ризику».

Психологічна служба освітнього закладу

Постійно

14. Здійснювати посилений контроль за проведенням виховної роботи з учнями, які потрапили в складні життєві обставини з метою удосконалення та підвищення ефективності профілактичної роботи серед школярів.

Психологічна служба освітнього закладу

Протягом 2021/2022 навчального року

15. Проводити тиждень захисту прав дітей, попередження жорстокості та домашнього насильства.

*Заступник директора з ВР,
класні керівники 1-11 кл.*

Грудень 2021 року

16. Залучати органи учнівського самоврядування, батьківські комітети до здійснення профілактичної роботи з питань попередження жорстокості та домашнього насильства в учнівському середовищі.

*Педагог-організатор
Протягом 2021/2022 освітнього року*